

УДК 347.447

К.В. БРОННІКОВА,
*магістрант спеціальності «Правознавство»
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

У статті розкривається питання визначення адміністративної відповідальності, оскільки на сьогоднішній час вчені-адміністративісти не мають єдиної точки зору стосовно дефініції «адміністративна відповідальність», що є проблемою не тільки теоретичною, але й законодавчою.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне право.

Інститут адміністративної відповідальності є одним з важливих складових адміністративного права, який виступає засобом охорони громадського порядку і якому притаманні всі ознаки юридичної відповідальності. Розглядаючи прицільно українське законодавство та правову науку, можна побачити, що інститут адміністративної відповідальності залишається у своїй основі незмінним.

Історія теоретичних підходів до поняття адміністративної відповідальності, її зміст і обсяг має тривалу історію і до сьогоднішнього часу залишаються одним із найбільш суперечливих питань української адміністративно-правової науки.

Чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності, і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища.

Так, чинний КУпАП містить розд. 2 під назвою «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність», де у ст. 9 сформульовано визначення адміністративного правопорушення, а щодо адміністративної відповідальності законодавець обмежився зазначенням того, що її мірою є адміністративне стягнення (ст. 23 «Мета адміністративного стягнення») [2].

У ст. 92 Конституції України адміністративну відповідальність визначено як один з основних видів юридичної відповідальності в Україні [1]. Вона є наслідком невиконання чи неналежного виконання особою норм адміністративного законодавства, що тягне невідтворне реагування держави на адміністративні правопорушення (проступки), та встановлюється виключно законами тощо.

Таким чином, усі дефініції адміністративної відповідальності мають лише дослідний характер, і ці дослідження відображаються в працях таких вітчизняних вчених, як І. Гриценко, В. Колпаков, В. Загуменник, Т. Коломієць, Д. Лук'янець, А. Мілашевич, В. Печуляк, С. Потапова, В. Столбовий та ін.

Метою цієї статті є визначення поняття адміністративної відповідальності та визначення необхідності закріплення його в законодавстві України.

Найчастіше в наукових працях зустрічається кілька визначень.

Т. Коломієць формулює адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі уповноважених органів на відповідну категорію протиправних діянь (насамперед адміністративних

проступків), а особи, які вчинили зазначені правопорушення, повинні відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести адміністративне стягнення в установлених законом формах і порядку [3].

Є. Додін встановлює адміністративну відповідальність як визначення обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень [9].

Ю. Битяк, Л. Коваль та інші формулюють поняття адміністративної відповідальності як застосування до правопорушника заходів примусу [16].

На думку І. Галагана, «під адміністративною відповідальністю слід розуміти застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень (сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм) до винних у вчиненні адміністративних проступків, які містять державний і громадський осуд, засудження їх особи і протиправного діяння, що виявляється у негативних для них наслідках, має на меті їх покарання, виправлення і перевиховання тощо» [5].

І. Гриценко зазначає, що «адміністративна відповідальність як різновид правової відповідальності – це специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення у встановленому законом порядку» [11].

Так, М. Студенікіна вважає, що «під адміністративною відповідальністю найчастіше розуміють застосування частини заходів адміністративного примусу, а саме – адміністративних стягнень» [16]. Але є інша точка зору, з якою не можна не погодитися. Як вважає С. Потапова, «адміністративна відповідальність передбачає можливість також заходів впливу і до неповнолітніх (ст. 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення) і адміністративно-дисциплінарних заходів для окремих категорій працівників (затримка у присвоєнні чергового рангу державному службовцю, попередження про неповну службу відповідальність) тощо» [16].

Д. Овсянко визначав адміністративну відповідальність як застосування державними органами, посадовими особами та представниками влади встановлених державою заходів адміністративного впливу до громадян, а у відповідних випадках – і до організацій за вчинені адміністративні правопорушення [16].

А. Комзюк сформулював визначення адміністративної відповідальності як застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [13].

К. Бельський дає визначення адміністративної відповідальності як реагування держави на адміністративне правопорушення, що виражається в реалізації компетентним органом (посадовою особою) права пред'явити звинувачення певній особі, піддати протиправне діяння офіційній оцінці і у випадку негативної оцінки застосувати до винної особи адміністративне стягнення [14].

С. Стеценко вважає, що адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні до осіб, які вчинили адміністративні проступки, особливих санкцій – адміністративних стягнень [12].

С. Братусь розглядає юридичну відповідальність як реалізацію санкцій норм права. Основне – це обов'язок. Юридична відповідальність – це той самий обов'язок, але такий, що виконується примусово, якщо особа (громадянин чи організація), на яку його покладено, не виконує його добровільно [10].

Л. Коваль пише, що адміністративна відповідальність – це застосування до порушників загальнообов'язкових правил, що діють у сфері управління та інших сферах, адміністративних стягнень [16].

В. Загуменник вважає, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу [9].

На думку В. Авер'янова, адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, які вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [16].

На думку В. Печуляка, під адміністративною відповідальністю слід розуміти застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень, сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм, до винних у вчиненні адміністративних проступків, які містять державний і громадський осуд, засудження їх особи і протиправного діяння, що виявляється у негативних для них наслідках, які вони зобов'язані виконати, і мають на меті їх покарання, виправлення і перевиховання, а також охорону суспільних відносин у сфері радянського державного управління [8].

Заслужує на увагу також точка зору Г. Бондаренко щодо якої адміністративна відповідальність – це форма реагування держави на правопорушення, що полягає в застосуванні повноважними державними органами, службовими особами, громадськістю до винної особи адміністративних санкцій у межах і порядку, встановлених законодавством; це обов'язок правопорушника відповідати за свою протиправну поведінку і зазнавати за неї несприятливих наслідків, передбачених санкцією правової норми [11]. З цією точкою зору не можна погодитися однозначно, оскільки у випадках, коли йдеться про адміністративну відповідальність неповнолітніх суб'єктів, до них, як правило, застосовуються не санкції адміністративно-правової норми, а заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП. У випадках, коли неповнолітні правопорушники вчинили адміністративно каране діяння, але не досягли віку адміністративної відповідальності, вони взагалі не будуть покарані, а батьки відповідатимуть за невиконання своїх обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП України).

Деякі автори, що досліджують інститут адміністративного права, взагалі не дають дефініції поняттю адміністративної відповідальності, вважаючи її різновидом юридичної відповідальності, що має характерні ознаки. Тому, оскільки має місце така думка, багато авторів схиляються до об'єктивного підходу визначення адміністративної відповідальності і вважають її негативною подією, що обов'язково й неминуче настає після порушення адміністративно-правових норм. Інші автори, навпаки, схиляються до суб'єктивного підходу визначення поняття адміністративної відповідальності, говорячи про те, що це позитивна обставина, яка дає можливість особі набути певного досвіду, стати обережнішою щодо певних життєвих ситуацій, які можуть призвести до адміністративної відповідальності [15].

Ці автори наводять визначення адміністративної відповідальності, які мають застарілий характер або є половинчастими, або ж неповними та нечіткими. Тому можна погодитися лише з деякими частинами визначень, що пропонують вчені.

Перелік визначень поняття «адміністративна відповідальність» можна продовжувати, але всі наведені визначення нагадують спробу дослідити ціле за його окремими проявами, але при цьому не складається чіткого уявлення про саме ціле.

Тому, на наш погляд, найбільш повною дефініцією адміністративної відповідальності є та, яку запропонував В. Колпаков.

Отже, адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [6].

Але, на нашу думку, необхідно визначити на рівні чинного адміністративного законодавства поняття «адміністративна відповідальність», оскільки на сьогоднішній день це питання залишається відкритим.

Таким чином, проаналізувавши основні дефініції поняття «адміністративна відповідальність», які найчастіше використовуються сьогодні, можна зазначити таке: необхідно закріпити у част. 2 ст. 9 КУпАП поняття «адміністративна відповідальність», тому що реформування адміністративного законодавства неможливе без чіткого визначення його головних понять. Це визначення повинно мати такий вигляд: «Адміністративна відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, що проявляється у реакції держави на скоєне правопорушення винним суб'єктом правопорушення у вигляді адміністративних

стягнень та заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх, що тягнуть для правопорушників несприятливі наслідки».

Оскільки курс європейської інтеграції передбачає вдосконалення національного законодавства та наближення його до європейських стандартів правового регулювання, не є винятком й адміністративне законодавство, норми якого найчастіше використовуються в суспільстві. Тож недостатня визначеність поняття «адміністративна відповідальність» є проблемою сьогодні. Таке чітке визначення у чинному законодавстві сприятиме подальшому науковому опрацюванню механізмів притягнення до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – У редакції від 06.10.2013 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.02.1984 № 8074-10. – У редакції від 16.11.2013 // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – №51. – Ст. 1122.
3. Коломієць Т.О. Структура адміністративної відповідальності: сучасний доктринальний погляд / Т.О. Коломієць // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 4. – С. 65–66.
4. Потапова С. Поняття адміністративної відповідальності та її ознаки / С. Потапова // Підприємство, господарство і право. – 2008. – № 9 – С. 40.
5. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР / И.А. Галаган. – Воронеж, 1970. – 251 с.
6. Колпаков В.К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков, О.В.Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
7. Лук'янець Д. Теорія правового регулювання як концептуальне джерело інституту адміністративної відповідальності / Д. Лук'янець // Право України. – 2005. – № 8. – С. 22-25.
8. Печуляк В. Адміністративна відповідальність: новий погляд та поняття / В. Печуляк // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 4. – С. 61–66.
9. Загуменник В. Адміністративна відповідальність. Проблеми та шляхи їх подолання / В. Загуменник // Вісник прокуратури. – 2008. – № 2. – С. 70–77.
10. Братусь С.Н. Юридическая ответственность и законность. – М., 1976. – С. 84.
11. Гриценко І. Формування наукових поглядів щодо інституту адміністративної відповідальності / І. Гриценко // Вісник Національної академії прокуратури України: Наукове фахове видання. – 2008. – № 1. – С. 45–50.
12. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник / С.Г. Стеценко. – К: Атіка, 2007. – 624 с.
13. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посібник / за заг. ред. А.Т. Комзюка. – 2 вид., виправл. і доп. – Харків: Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – С. 6.
14. Бельский К.С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура // Государство и право. – 1999. – № 12. – С. 12–20.
15. Левицька О. Визначення адміністративної відповідальності / О. Левицька // Вісник податкової служби України. – 2008. – № 7.
16. Копейчиков В.В. Правознавство (поняття адміністративної відповідальності): підручник / В.В. Копейчиков, А.М. Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 752 с.

В статье раскрывается вопрос определения административной ответственности, поскольку на сегодняшний день ученые-административисты не имеют единой точки зрения относительно дефиниции «административная ответственность», что является проблемой не только теоритической, но и законодательной.

Ключевые слова: административная ответственность, административное право.

The article explaining the issue of determining the administrative responsibility, as of today, administrativisty do not have a single viewpoint concerning the definition «administrative responsibility», which is a problem not only theoretically, but also legal.

Key words: administrative liability, administrative law.

Одержано 7.11.2013.